

دانشگاه فرهنگیان
فصلنامه علمی تخصصی
پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی
دوره پنجم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۲
**بررسی تأثیر محیط آموزشی بر میزان یادگیری دانش آموزان
مدارس ابتدایی شهر سوق**

ارسال: ۱۴۰۲/۰۵/۰۵ سلمان آخش^۱، محمد باقر خوبی نژاد^۲
پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۵ سیده آسیه مسعودی^۳

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی تأثیر محیط آموزشی بر میزان یادگیری دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر سوق در استان کهگیلویه و بویر احمد است. روش این پژوهش با توجه به رویکرد کمی، با توجه به هدف کاربردی و به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش عبارت است از کلیه دانش آموزان دختر و پسر مدارس ابتدایی شهر سوق که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ مشغول تحصیل بودند و تعداد آن ها ۷۰۰ نفر است. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان تعداد ۲۴۸ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید. ابزار اندازه‌گیری شامل پرسشنامه یادگیری دانش آموزان و پرسشنامه محیط آموزشی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Spss و از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی (رگرسیون خطی) استفاده شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بین محیط آموزشی، امکانات و فضای آموزشی و منابع انسانی با میزان یادگیری دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر سوق رابطه آماری معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: محیط آموزشی، یادگیری دانش آموزان، مدارس ابتدایی، شهر سوق.

-
۱. گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان (نویسنده مسئول) salmanakhash@yahoo.com
  ۲. کارشناس ارشد جامعه شناسی.
  ۳. کارشناسی ارشد جامعه شناسی.

مقدمه

نظام آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین نظام‌های اجتماعی است که موضوع آن، انسان، تربیت و رشد شخصیت اوست. از آنجایی که دانش‌آموزان به عنوان رکن اساسی نظام آموزشی، در دستیابی به اهداف نظام آموزشی کشور، نقش و جایگاه ویژه‌ای دارند، توجه به این قشر از جامعه از لحاظ آموزشی و تربیتی، باروری و شکوفایی هر چه بیشتر نظام آموزشی و تربیتی جامعه را موجب می‌گردد (توماسزیوسکی^۱، ۲۰۲۱). مهم‌ترین دوره تحصیلی در نظام‌های آموزش و پرورش جهان، دوره ابتدایی است، زیرا شکل‌گیری شخصیت و رشد همه‌جانبه فرد در این دوره، بیشتر انجام می‌شود. همچنین دوره‌ای است که در آن فرصت و موقعیت مناسبی برای تحصیل، تربیت و یادگیری شیوه ارتباط صحیح با دیگران برای کودک فراهم می‌گردد و استعدادهای هر کودک بتدریج شکوفا می‌شود.

از طرفی یادگیری، بخش مرکزی زندگی هر فرد است. حتی زمانی که به آن فکر نمی‌کنیم نیز اتفاق می‌افتد، در جامع‌ترین تعریف از یادگیری از آن را فرایند تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه‌ی فرد بر اثر تجربه دانسته‌اند (سیف، ۱۴۰۰). از مهم‌ترین شرایط موثر بر یادگیری می‌توان به موقعیت و محیط یادگیری^۲، نقش مدرسه، روش تدریس معلم، نقش خانواده در یادگیری، نقش جامعه و نقش همسالان اشاره کرد (شعبانی، ۱۴۰۰).

ایجاد یک محیط یادگیری اثربخش که نشان دهنده نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به یادگیری و شور و شوق معلم به کار خود باشد، و به حفظ و حمایت نگرش مثبت دانش‌آموزان به یادگیری و ایجاد توسعه فرصت‌های حرفه‌ای که موجب افزایش شور و شوق در معلم باشد، می‌تواند تاثیر مثبتی بر سالم بودن مدرسه، داشته باشد. بدیهی است که این اقدام در اجرای مداخلات مربوط به رفتارهای مثبت در مدرسه، به تأمین حمایت و تأکید علمی از مدرسه در سطح گسترده و تحقق مستقیم یا غیر مستقیم هدف‌های عمده نظام آموزشی در پرتو ایجاد مدرسه سالم منجر می‌گردد (بردشو و همکاران^۳، ۲۰۱۸).

بر این اساس محیط یادگیری مناسب، مطلوب و سالم ضمن ایجاد انگیزه و لذت یادگیری و فهم شرایط آموزشی و پویایی آن، پیش‌بینی‌کننده شاخص‌های اثر بخشی نظام آموزشی است (رحیمیان و همکاران، ۱۳۹۶) و مدرسه با سلامت و امنیت به محیط خوشایند یادگیری تبدیل می‌شود و برعکس شرایط محیطی ضعیف یا مدرسه ناسالم، می‌تواند موجب سخت‌تر شدن فرایند پیشرفت تحصیلی، تشدید بیماری در دانش‌آموزان و کارکنان و افزایش غیبت شود. یکی از

1-Tomaszewski

2 - learning environment

3- Bradshaw, Kath, Bevans & Ialongo

اهداف و وظایف آموزش و پرورش، آماده کردن دانش‌آموزان برای پذیرفتن و درک تحولات علمی دنیای آینده است. با وجود این، مهم‌ترین هدف آن، شکوفا کردن کامل شخصیت دانش‌آموزان و پرورش ارزش‌های متعالی است. برآوردن این نیاز که چندان آسان نیست، مستلزم گسترش آموزش و پرورش و به‌کارگیری شیوه‌هایی است که بر یافته‌های علمی، عقلی و اصولی مبتنی باشد تا افراد متخصص موردنیاز جامعه را تربیت کند (لای^۱، ۲۰۱۸). مطالعات نشان داده است عوامل متعددی وجود دارند که می‌توانند در افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اثرگذار باشند که از مهم‌ترین عوامل مطرح شده در این زمینه راهبردهای یادگیری است. راهبردهای یادگیری به عنوان راهبردهای شناختی و فراشناختی تدابیری هستند که به یادگیری و یادآوری کمک خواهند کرد، هر چند این راهبردها قابل یادگیری هستند، ولی بعضی از یادگیرندگان از عهده‌ی آن بر نمی‌آیند و لازم است در این زمینه آموزش ببینند (اهارونی و گزیت^۲، ۲۰۲۰). با آگاهی از راهبردهای یادگیری و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی، دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت می‌توانند با در نظر گرفتن شیوه‌های یادگیری و راهبردهای آن، هدف‌هایی قابل دسترس و موفقیت‌آمیز طراحی کرده و از انحرافات احتمالی در برنامه‌ریزی‌های درازمدت خود بکاهند. با توجه به نقشی که دانش‌آموزان در یادگیری خود دارند و آن را نظم می‌دهند، عدم آگاهی از راهبردهای یادگیری دانش‌آموزان بی‌شک مانعی در جهت آموزش مؤثر است. پس آموزش راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی می‌تواند روند یادگیری دانش‌آموزان را بهبود بخشد و مشکل افت تحصیلی آن‌ها را کاهش دهد (قدم پور و بیرانوند، ۱۳۹۸).

معماری یا فضای فیزیکی مدرسه نیز در این میان به عنوان یک عامل زنده و پویا در کیفیت فعالیت‌های آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان ایفای نقش می‌کند. در یک نگاه سیستمی، چگونگی معماری مدارس و اصول و عناصر تشکیل‌دهنده آن نظیر فرم تناسب و مقیاس، نوع سازمان‌دهی فضائی، رنگ، نور، صدا، تجهیزات و فضای باز محوطه می‌تواند اثرات قابل توجهی بر دانش‌آموزان باقی بگذارد. مدرسه زیبا یادگیری را آسان کرده و نشاط و شادابی را برای کودکان و نوجوانان را ارمغان می‌آورد و مدرسه نامناسب و تنگ و تاریک و خشک و بی‌روح، خمودی و کسالت و افسردگی را برای دانش‌آموزان به همراه داشته و بر میزان یادگیری در حضور فعال و با نشاط آنان در مدرسه تأثیر منفی می‌گذارد (موسوی، ۱۳۹۸).

در رابطه با تأثیر محیط‌های یادگیری بر میزان یادگیری دانش‌آموزان پژوهش‌هایی متفاوتی انجام شده است. پژوهش‌های، طبائیان وهمکاران (۱۳۹۹)، رنگ فضای آموزشی و راه‌های بهبود کیفیت فضای تحصیلی، محمدی (۱۳۹۸) تأثیر محیط آموزشی در یادگیری، حسین زاده وهمکاران (۱۳۹۷)، ویژگی‌های محیط آموزشی از بعد فیزیکی با تأکید بر کاستی‌های محیط‌های

آموزشی روستایی، احمدی (۱۳۹۶)، محیط آموزشی با روند یادگیری، ماخامبیتووا، ژینبایووا و ارگیشیوا^۱ (۲۰۲۱) سبک‌های یادگیری شخصی به عنوان ابزاری برای بهبود عملکرد تحصیلی و انگیزه، زوبادی، آلفائوزان، آسیاه، سوهیرمان، آلمنی، آمالیاه و کورنیواوان^۲ (۲۰۲۱) سبک و انگیزه یادگیری، هنری (۲۰۱۸)، طراحی کلاس‌های درس بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی، وینینگ (۲۰۱۶)، اثر محیط داخلی و طراحی فضای مدرسه بر پیشرفت و نگرش شنايدر (۲۰۱۳)، تأثیر امکانات و تجهیزات مدرسه بر عملکرد تحصیلی موید این امر است. علی‌رغم انجام این پژوهش‌ها و توجه به مولفه‌های گوناگون خلاء پژوهشی که مستقیم به تاثیر محیط یادگیری و عناصر آن بر میزان یادگیری دانش‌آموزان وجود دارد.

اهمیت و ضرورت این پژوهش از آن جهت است که امروزه آموزش نیاز به آغاز رشد تمام عیار دارد تا از طریق برخی تغییرات و عوامل، تسريع کننده نیازهای فرد و جامعه را برآورده سازد. دانش‌آموزان آینده‌سازان هر جامعه‌ای هستند و دوران تحصیل برای آنان سرنوشت‌ساز و شخصیت ساز محسوب می‌شود و چه بسا موفقیت تحصیلی در این دوره، موفقیت دانش‌آموزان را در دوره‌های بعدی زندگی تضمین می‌نماید (امیری و حسن پور، ۱۴۰۱). لذا، پرداختن به مسائل مربوط به آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. یکی از مهم‌ترین این مسائل، محیط آموزشی و میزان یادگیری آنان است، بنابراین بررسی دقیق این موضوع و عوامل تأثیرگذار بر آن باید سرلوحه کار دست‌اندرکاران آموزش و پرورش آن جامعه باشد. چرا که بهبود وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان، یکی از اهداف اساسی نظام‌های آموزش و پرورش معاصر است (بارانی و همکاران، ۱۳۹۸).

امروزه مدرسه در حکم مهم‌ترین نهاد تعلیم و تربیت، جایگاه ویژه‌ای دارد و در کنار خانواده، وظیفه تعلیم و تربیت دانش‌آموزان را به دوش می‌کشد. مستلزم کنش و واکنش‌های بین دانش‌آموزان و محیط است. در صورتی که این رابطه به درستی صورت نگیرد سبب بی‌علاقه شدن دانش‌آموزان به آموزش و افت تحصیلی آنان خواهد شد. دانش‌آموزان پس از محیط مسکونی خود بیشترین ساعات روز را در واحدهای آموزشی می‌گذرانند. در محیط مدرسه‌ای که کلاس‌های آن به اندازه کافی، نور وجود نداشته باشد، خستگی زودرس چشم و در نهایت بی‌توجهی دانش‌آموزان را نسبت به درس باعث می‌شود و صدای نامناسب باعث خستگی بدن، کم شدن میزان دید و کم شدن تشخیص رنگها و در نهایت کاهش ظرفیت بازدهی کاری دانش‌آموزان می‌گردد.

متأسفانه در ایران مقدار قابل توجهی از ساختمانهای مدارس موجود به دلایل گوناگون آسیب دیده‌اند و با محیط نشاط انگیز علم و دانش تناسب کمی دارند. در چنین مدرسی که فضای

1- Makhambetova, Zhiyenbayeva & Ergesheva

2- Zubaedi, Alfauzan, Asiyah, Suhirman, Alimni, Amaliyah & Kurniawan

فیزیکی مدرسه و محیط حاکم بر روح و روان دانش آموزان باعث خستگی، بی‌نظمی، آلودگی و بی‌تمرکزگی دانش آموزان می‌شود. بدین ترتیب تحقق اهداف در برنامه تربیتی و آموزشی بامشکل جدی روبرو است. همچنین انتقال پیام‌های تربیتی و رشد دهنده با سختی و به کندی صورت خواهد گرفت و شوق و رغبت یادگیری در دانش آموزان را به حداقل خواهد رساند. با توجه به نقش اساسی آموزش در فرایند شکل‌دهی به فرهنگ جامعه لازم است علاوه بر اهمیت دادن به فرایند آموزش به ایجاد محیط مطلوب که شوق و انگیزه را نسبت به فرایند یاددهی- یادگیری در دانش آموزان ایجاد کند توجه کافی داشت. همچنین با در نظر گرفتن پیشینه نظری و تجربی مطرح شده، نتایج این تحقیق می‌تواند برای دانش آموزان، والدین، معلمان و به طور کلی نظام آموزشی مفید باشد. معلمان با کسب آگاهی و شناخت عوامل مؤثر بر محیط آموزشی و میزان یادگیری می‌توانند در افزایش اطمینان و اعتماد دانش آموزان نسبت به توانایی‌هایشان آن‌ها را یاری کنند؛ بنابراین با توجه به کمبود پژوهش در زمینه تأثیر محیط آموزشی بر میزان یادگیری دانش آموزان، به نظر می‌رسد ایجاد موازنه بین محیط آموزشی بر میزان یادگیری ضروری است. نتایج حاصل از این تحقیق می‌تواند صاحب‌نظران و متخصصان تعلیم و تربیت، معلمان، مدیران، دانش آموزان، برنامه‌ریزان و مسئولان آموزش و پرورش و سایر افراد ذی‌ربط را در به دست آوردن دیدی کلی و ایجاد تصویر روشن از چگونگی نقش محیط آموزشی در میزان یادگیری دانش آموزان را یاری رساند. در بعد کاربردی نیز انجام چنین پژوهش‌هایی می‌تواند دستاوردهای ارزشمند و قابل اتکایی را برای تمامی ذینفعان در سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی‌ها در آموزش و پرورش و هدایت مناسب دانش آموزان به سمت آموزش عالی فراهم نماید. بنابراین پژوهش حاضر در صد بررسی سوال‌های زیر بوده است:

آیا محیط آموزشی بر میزان یادگیری دانش آموزان مدارس ابتدائی شهر سوق تاثیر گذار دارد؟

آیا بین امکانات و فضای آموزشی با میزان یادگیری دانش آموزان مدارس ابتدائی شهر سوق رابطه آماری معنادار وجود دارد؟

آیا بین منابع انسانی و میزان یادگیری دانش آموزان مدارس ابتدائی شهر سوق رابطه معناداری آماری وجود دارد؟

روش شناسی پژوهش

این پژوهش با رویکرد کمی، با توجه به هدف کاربردی و به روش توصیفی و تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر سوق بود که در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ مشغول تحصیل بودند و تعداد آن‌ها ۷۰۰ نفر است که با استفاده از جدول مورگان تعداد ۲۴۸ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب گردید.

ابزار اندازه‌گیری شامل پرسشنامه یادگیری دانش‌آموزان (۲۰ گویه ای) و پرسشنامه محیط آموزشی (فضا و امکانات (۳۵ گویه) منابع انسانی (۳۲ گویه) است. روایی ابزارهای پژوهش از نوع صوری و پایایی آن‌ها به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۷۷ بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی (رگرسیون خطی) انجام گرفته است.

پرسشنامه محیط آموزشی

ابزار پژوهش شامل پرسشنامه محقق ساخته و شامل ۶۷ سوال می باشد که تشکیل شده از طیف لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد و نمره‌گذاری طیف از یک تا پنج می باشد و شامل دو مولفه فضا و امکانات (۳۵ سوال) منابع انسانی (۳۲ سوال).

پرسشنامه یادگیری

شامل پرسشنامه محقق ساخته و شامل ۲۰ سوال می باشد که تشکیل شده از طیف لیکرت از خیلی کم تا کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم و نمره‌گذاری طیف از یک تا پنج می باشد برای اطمینان از عدم ابهام در سؤالات و همچنین بومی کردن مقیاس‌ها و انطباق هر چه بیشتر با جامعه آماری، اقدام به انجام مطالعات اولیه و تعیین پایایی (قابلیت اعتماد) پرسشنامه گردید. بدین منظور پرسشنامه به طور آزمایشی بین چند نفر از افراد جامعه نمونه توزیع گردید. در این پژوهش به منظور بررسی اعتبار (سازگاری درونی) پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. با استفاده از کامپیوتر و نرم افزار SPSS ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که مقدار آلفای کرونباخ بدست آمده نشان دهنده این است که این پرسشنامه‌ها از اعتبار خوبی برخوردارند.

بنابراین ابزار اندازه‌گیری مورد استفاده در این تحقیق دارای اعتبار مناسب بوده است.

همچنین پایایی آن نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه گردید.

جدول شماره ۱ - مقدار آلفای کرونباخ بدست آمده برای پرسشنامه یادگیری دانش‌آموزان

ردیف	متغیرهای پژوهش	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ کل
۱	فضا و امکانات	۱-۳۵	۰/۷۱
۲	منابع انسانی	۱-۳۲	۰/۷۴
۳	پرسشنامه	۶۸	۰/۸۲

جدول شماره ۲- مقدار آلفای کرونباخ بدست آمده برای پرسشنامه یادگیری دانش آموزان

ردیف	متغیرهای پژوهش	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ کل
۱	یادگیری	۱-۲۰	۰/۷۷

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق (آمار توصیفی)

جدول (۳): توزیع پاسخگویان بر حسب جنس، سن و تحصیلات

جنس	فراوانی	درصد
دختر	۱۲۶	۵۰/۸
پسر	۱۲۲	۴۹/۲
جمع	۲۴۸	۱۰۰
سن	فراوانی	درصد
۷ سال	۳۷	۱۴/۹
۸ سال	۵۲	۲۱
۹ سال	۴۲	۱۶/۹
۱۰ سال	۳۸	۱۵/۳
۱۱ سال	۴۳	۱۷/۳
۱۲ سال	۳۶	۱۴/۵
جمع	۲۴۸	۱۰۰
تحصیلات	فراوانی	درصد
اول دبستان	۴۱	۱۶/۵
دوم دبستان	۶۱	۲۴/۶
سوم دبستان	۳۹	۱۵/۷
چهارم دبستان	۳۴	۱۳/۷
پنجم دبستان	۳۹	۱۵/۷
ششم دبستان	۳۴	۱۳/۷
جمع	۲۴۸	۱۰۰

جدول (۳) نشان می‌دهد که ۵۰/۸ درصد از پاسخگویان دختر و ۴۹/۲ درصد پسر بوده‌اند. ۱۴/۹ درصد از پاسخگویان ۷ سال و ۲۱ درصد ۸ سال و ۱۶/۹ درصد ۹ سال و ۱۵/۳ درصد ۱۰ سال ۱۷/۳ درصد ۱۱ سال ۱۴/۵ درصد ۱۲ سال بوده‌اند. همچنین ۱۶/۵ درصد از پاسخگویان اول دبستان و ۲۴/۶ درصد دوم دبستان و ۱۵/۷ درصد سوم دبستان ۱۳/۷ درصد چهارم دبستان ۱۵/۷ درصد پنجم دبستان ۱۳/۷ درصد ششم دبستان بوده‌اند.

جدول (۴): نتایج آزمون کلموگراف اسمیرنف

متغیر	کولموگراف اسمیرنف		شایرو و بلک	
	مقدار	درجه آزادی	مقدار	درجه آزادی
محیط آموزشی	۰/۰۴۱	۲۴۸	۰/۹۹۴	۲۴۸
امکانات و فضای آموزشی	۰/۰۴۱	۲۴۸	۰/۹۸۶	۲۴۸
منابع انسانی	۰/۰۶۸	۲۴۸	۰/۹۷۸	۲۴۸
یادگیری دانش آموزان	۰/۰۶۱	۲۴۸	۰/۹۸۷	۲۴۸

تحلیل استنباطی

فرضیه یک: محیط آموزشی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهر سوق مؤثر است.

جدول (۵): تحلیل رگرسیون جهت بررسی تاثیر محیط آموزشی و یادگیری

دانش‌آموزان

مدل	(همبستگی)	(ضریب تعیین)	(ضریب تعیین اصلاح شده یا تعدیل شده)	(خطای واتسون)	(دوربین)
۱	۰/۶۵۷	۰/۴۳۱	۰/۴۲۹	۰/۴۲۵	۱/۸۲۶

جدول (۵) یکی از مفروضاتی که در رگرسیون مد نظر قرار می‌گیرد، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش‌بینی شده توسط معادله رگرسیون) از یکدیگر است. در صورتی که فرضیه استقلال خطاها رد شود و خطاها با یکدیگر همبستگی داشته باشند امکان استفاده از

رگرسیون وجود ندارد. به منظور بررسی خطاها از یکدیگر از آزمون دوربین واتسون استفاده می‌شود که آماره آن به کمک رابطه محاسبه می‌شود. بنابراین در جدول (۶) آماره دوربین واتسون چون در بازه ۱.۵ تا ۲.۵ است بنابراین می‌توان رگرسیون را اجرا کرد.

همبستگی دو متغیر محیط آموزشی و یادگیری دانش‌آموزان برابر ۰/۶۵۷ بوده است و ضریب تعیین محاسبه شده برابر ۰/۴۳۱ شده است. بنابراین می‌توان گفت بین دو متغیر فوق ۰/۶۵۷ رابطه‌ی معنی‌داری وجود داشته است. و محیط آموزشی توانسته است ۰/۴۳۱ یادگیری دانش‌آموزان را پیش‌بینی نماید. در واقع ضریب تعیین معادل مجذور ضریب همبستگی می‌باشد ضریب تعیین نشان دهنده میزانی از واریانس متغیر وابسته است که توسط متغیر یا متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. برآورد واریانس تبیین شده از یک نمونه همیشه بیشتر از حد واقعی در آن جامعه است. مجذور همبستگی تعدیل شده (ضریب تعیین اصلاح شده) به مقدار واقعی آن در جامعه نزدیک‌تر است.

جدول (۶): میزان آماره تحلیل واریانس بین محیط آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان

مدل	(مجموع مجذورات)	(درجه آزادی)	(میانگین مجذورات)	f	sig
(رگرسیون)	۳۳/۷۵۹	۱	۳۳/۷۵۹	۱/۴۲۰	۰/۰۰۱
(باقیمانده)	۴۴/۵۰۱	۲۴۶	۰/۱۸۱	۱۸۶	۰
(کل)	۷۸/۲۶۰	۲۴۷			

جدول (۶) نتایج تحلیل واریانس نیز نشان می‌دهد محیط آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان تأثیر داشته است. سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر ۰/۰۰۱ شده که کوچکتر از مقدار بحرانی ۰/۰۵ است.

جدول (۷): میزان ضرائب بین محیط آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان

مدل	ضرائب غیر استاندارد)		ضرائب استاندارد)	t	sig
	B	(خطای معیار)			
(مقدار ثابت)	۰/۹۹۹	۰/۱۸۸	۵/۳۲۴	۰/۰۰۰	
	۰/۷۲۱	۰/۰۵۳	۰/۶۵۷	۱۳/۶۶۱	۰/۰۰۰

جدول (۷) ضریب استاندارد و غیر استاندارد تاثیر محیط آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان را نشان می‌دهد. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه که برابر $0/000$ شده است که نشان می‌دهد ضریب غیر استاندارد محیط آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان $0/721$ ضریب استاندارد محیط آموزشی بر یادگیری دانش‌آموز $0/657$ بدست آمده است که از نظر آماری معنی‌دار شده است. بتا همان ضرایب استاندارد شده است. هر چه بتا (Beta) و تی (t) بزرگتر و سطح معنی‌داری کوچکتر باشد بدین معنی است که متغیر مستقل (پیش بین) تأثیر شدیدتری بر متغیر وابسته دارد. در رگرسیون دو متغیره، بتا (Beta) با ضریب همبستگی (r) برابر است.

فرضیه دوم: امکانات و فضای آموزشی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدائی شهر سوق مؤثر است.

جدول (۸): تحلیل رگرسیون جهت بررسی تاثیر امکانات و فضای آموزشی و یادگیری دانش‌آموزان

مدل	(همبستگی)	(ضریب تعیین)	(ضریب تعیین اصلاح شده یا تعدیل شده)	(خطای معیاربر آورد)	(دوربین واتسون)
۱	۰/۶۹۵	۰/۴۸۳	۰/۴۸۱	۰/۴۰۵	۱/۶۹۳

جدول (۸) یکی از مفروضاتی که در رگرسیون مد نظر قرار می‌گیرد، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله رگرسیون) از یکدیگر است. در صورتی که فرضیه استقلال خطاها رد شود و خطاها با یکدیگر همبستگی داشته باشند امکان استفاده از رگرسیون وجود ندارد. به منظور بررسی خطاها از یکدیگر از آزمون دوربین واتسون استفاده می‌شود که آماره آن به کمک رابطه محاسبه می‌شود. بنابراین در جدول (۴-۶) آماره دوربین واتسون چون در بازه 1.5 تا 2.5 است بنابر این می‌توان رگرسیون را اجرا کرد.

همبستگی دو متغیر امکانات و فضای آموزشی و یادگیری دانش‌آموزان برابر $0/695$ بوده است و ضریب تعیین محاسبه شده برابر $0/483$ شده است. بنابراین می‌توان گفت بین دو متغیر فوق $0/695$ رابطه ی معنی‌داری وجود داشته است. و امکانات و فضای آموزشی توانسته است $0/483$ یادگیری دانش‌آموزان را پیش بینی نماید. در واقع ضریب تعیین معادل مجذور ضریب همبستگی می‌باشد ضریب تعیین نشان دهنده میزانی از واریانس متغیر وابسته است که توسط متغیر یا متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. برآورد واریانس تبیین شده از یک نمونه همیشه بیشتر از حد واقعی در آن جامعه است. مجذور همبستگی تعدیل شده (ضریب تعیین اصلاح شده) به مقدار واقعی آن در جامعه نزدیک تر است.

جدول (۹): میزان آماره تحلیل واریانس بین امکانات و فضای آموزشی بر یادگیری دانش آموزان

مدل	(مجموع مجذورات)	(درجه آزادی)	(میانگین مجذورات)	f	sig
(رگرسیون)	۳۷/۸۲۳	۱	۳۷/۸۲۳	۱/۰۳	۰/۰۰۱
(باقیمانده)	۴۰/۴۳۷	۲۴۶	۰/۱۶۴	۲۳۰	
(کل)	۷۸/۲۶۰	۲۴۷			

جدول (۹) نتایج تحلیل واریانس نیز نشان می‌دهد امکانات و فضای آموزشی بر یادگیری دانش آموزان تأثیر داشته است. سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر ۰/۰۰۱ شده که کوچکتر از مقدار بحرانی ۰/۰۵ است.

جدول (۱۰): میزان ضرائب بین امکانات و فضای آموزشی بر یادگیری دانش آموزان

مدل	(ضرائب غیر استاندارد)		(ضرائب استاندارد)		sig
	B	(خطای معیار)	Beta	t	
(مقدار ثابت)	۱/۲۷۰	۰/۱۵۲	۰/۳۷۸	۸/۳۷۸	۰/۰۰۰
	۰/۶۵۳	۰/۰۴۳	۰/۶۹۵	۱۵/۱۶۹	۰/۰۰۰

جدول (۱۰) ضریب استاندارد و غیر استاندارد تأثیر امکانات و فضای آموزشی بر یادگیری دانش آموزان را نشان می‌دهد. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر ۰/۰۰۰ شده است که نشان می‌دهد ضریب غیر استاندارد امکانات و فضای آموزشی بر یادگیری دانش آموزان ۰/۶۵۳ ضریب استاندارد امکانات و فضای آموزشی بر یادگیری دانش آموز ۰/۶۹۵ بدست آمده است که از نظر آماری معنی دار شده است. بتا همان ضرائب استاندارد شده است. هر چه بتا (Beta) و تی (t) بزرگتر و سطح معنی‌داری کوچکتر باشد بدین معنی است که متغیر مستقل (پیش بین) تأثیر شدیدتری بر متغیر وابسته دارد. در رگرسیون دو متغیره، بتا (Beta) با ضریب همبستگی (r) برابر است.

فرضیه سوم: منابع انسانی بر میزان یادگیری دانش آموزان مدارس ابتدائی شهر سوق مؤثر است.

جدول (۱۱): تحلیل رگرسیون جهت بررسی تاثیر منابع انسانی و یادگیری دانش آموزان

مد	(ضریب تعیین)	(ضریب تعیین	(خطای	(دوربین
ل	(همبسته	اصلاح شده یا	معیار برآورد)	واتسون)
	(گی	تعدیل شده)		
۱	۰/۴۶۸	۰/۲۱۶	۰/۴۹۸	۱/۹۶

جدول (۱۱) یکی از مفروضاتی که در رگرسیون مد نظر قرار می گیرد، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله رگرسیون) از یکدیگر است. در صورتی که فرضیه استقلال خطاها رد شود و خطاها با یکدیگر همبستگی داشته باشند امکان استفاده از رگرسیون وجود ندارد. به منظور بررسی خطاها از یکدیگر از آزمون دوربین واتسون استفاده می شود که آماره آن به کمک رابطه محاسبه می شود. بنابراین در جدول (۴-۶) آماره دوربین واتسون چون در بازه ۱.۵ تا ۲.۵ است بنابراین می توان رگرسیون را اجرا کرد.

همبستگی دو متغیر منابع انسانی و یادگیری دانش آموزان برابر ۰/۴۶۸ بوده است و ضریب تعیین محاسبه شده برابر ۰/۲۱۹ شده است. بنابراین می توان گفت بین دو متغیر فوق ۰/۴۶۸ رابطه ی معنی داری وجود داشته است. و منابع انسانی توانسته است ۰/۲۱۹ یادگیری دانش آموزان را پیش بینی نماید. در واقع ضریب تعیین معادل مجذور ضریب همبستگی می باشد ضریب تعیین نشان دهنده میزانی از واریانس متغیر وابسته است که توسط متغیر یا متغیرهای مستقل تبیین می شود. برآورد واریانس تبیین شده از یک نمونه همیشه بیشتر از حد واقعی در آن جامعه است. مجذور همبستگی تعدیل شده (ضریب تعیین اصلاح شده) به مقدار واقعی آن در جامعه نزدیک تر است.

جدول (۱۲): میزان آماره تحلیل واریانس بین منابع انسانی بر یادگیری دانش آموزان

(مدل)	(مجموع مجذورات)	(درجه آزادی)	(میانگین مجذورات)	f	sig
(رگرسی	۱۷/۱۲۸	۱	۱۷/۱۲۸	۹۲	۰/۰۰۱
(ون)				۵	
(باقیمان	۶۱/۱۳۲	۲۴۶	۰/۲۴۹	۶۸	
(ده)					
(کل)	۷۸/۲۶۰	۲۴۷			

نتایج جدول (۱۲) تحلیل واریانس نیز نشان می‌دهد منابع انسانی بر یادگیری دانش‌آموزان تأثیر داشته است. سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر $0/001$ شده که کوچکتر از مقدار بحرانی $0/05$ است.

جدول (۱۳): میزان ضرائب بین منابع انسانی بر یادگیری دانش‌آموزان

sig	t	(ضرائب غیر استاندارد)		مدل
		(ضرائب استاندارد)	(خطای معیار)	
		Beta	B	
0/000	8/589	0/211	1/809	(مقدار ثابت)
0/000	8/302	0/468	0/058	0/485

جدول (۱۳) ضریب استاندارد و غیر استاندارد تأثیر منابع انسانی بر یادگیری دانش‌آموزان را نشان می‌دهد. با توجه به سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر $0/000$ شده است که نشان می‌دهد ضریب غیر استاندارد منابع انسانی بر یادگیری دانش‌آموزان $0/458$ ضریب استاندارد منابع انسانی بر یادگیری دانش آموز $0/468$ بدست آمده است که از نظر آماری معنی دار شده است. بتا همان ضرائب استاندارد شده است. هر چه بتا (Beta) و تی (t) بزرگتر و سطح معنی‌داری کوچکتر باشد بدین معنی است که متغیر مستقل (پیش بین) تأثیر شدیدتری بر متغیر وابسته دارد. در رگرسیون دو متغیره، بتا (Beta) با ضریب همبستگی (r) برابر است.

بحث و نتیجه گیری:

هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر محیط آموزشی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدایی است. نتایج فرضیه‌های پژوهش نشان داد که محیط آموزشی، امکانات و فضای آموزشی و منابع انسانی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهر سوق مؤثر است. کودک بعد از محیط خانه ارزشمندترین مکان را مدرسه می‌داند زیرا در آنجا با در نظر گرفتن نسبت رشد و تحولات انجام گرفته در ساختار فیزیکی ذهنی وی امکانات زیادی برای تأمین نیازهای روحی و روانی کودک فراهم می‌باشد. کودک محیط مدرسه را برای خود شایسته‌ترین اماکن می‌داند زیرا باورش است که در آنجا خطری برایش وجود نداشته و ممانعتی از سوی والدین نیز برای بازی‌ها، شیطنت‌ها، اقدامات، ابداعات و کارهای مختلف وی ایجاد نخواهد شد. از این رو آنجا را به اندازه خانه خود دوست می‌دارد. حال اگر این محیط دارای فضای فیزیکی مناسب و امکانات آموزشی بهینه‌ای باشد قطعاً در روند فرایند یاددهی یادگیری معلم و دانش آموز تأثیر گزار خواهد بود.

فرضیه یک: محیط آموزشی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدائی شهر سوق مؤثر

است.

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل فرضیه و ضریب همبستگی ($0/657$) و سطح معنی داری ($Sig= 0/00$) فرض محقق مورد پذیرش قرار می‌گیرد. و ضریب تعیین محاسبه شده برابر $0/431$ شده است محیط آموزشی توانسته است $0/431$ یادگیری دانش‌آموزان را پیش بینی نماید. نتایج رگرسیون نیز نشان می‌دهد محیط آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان تاثیر داشته است. با توجه به سطح معنی داری محاسبه که برابر $0/000$ شده است که نشان می‌دهد ضرایب غیر استاندارد $0/721$ و ضرایب استاندارد $0/657$ از نظر آماری معنی دار می‌باشد. نتایج این پژوهش با نتایج مرتضی بازدار و کیوان شیخی و همکاران سال 1394 و با نتایج وهمکاران (1399) ، محمدی (1398) ماخامبیتووا، ژینبایووا و ارگیشیوا (2021) زوبادی، آلفائوزان، آسیباه، سوهیرمان، آلمنی، آمالیاه و کورنیواوان (2021) هنری (2018)، وینینگ (2016)، همخوانی دارد.

فرضیه دوم: امکانات و فضای آموزشی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدائی شهر

سوق مؤثر است.

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل فرضیه و ضریب همبستگی ($0/695$) و سطح معنی داری ($Sig= 0/00$) فرض محقق مورد پذیرش قرار می‌گیرد. و ضریب تعیین محاسبه شده برابر $0/483$ شده است امکانات و فضای آموزشی توانسته است $0/483$ یادگیری دانش‌آموزان را پیش بینی نماید. نتایج رگرسیون نیز نشان می‌دهد امکانات و فضای آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان تاثیر داشته است. با توجه به سطح معنی داری محاسبه که برابر $0/000$ شده است که نشان می‌دهد ضرایب غیر استاندارد $0/653$ و ضرایب استاندارد $0/695$ از نظر آماری معنی دار می‌باشد. نتایج این پژوهش با نتایج طبائیان وهمکاران (1399) ، محمدی (1398) حسین زاده وهمکاران (1397) هنری (2018)، وینینگ (2016)، همخوانی دارد.

فرضیه سوم: منابع انسانی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان مدارس ابتدائی شهر سوق مؤثر

است

بر اساس نتایج بدست آمده از پژوهش با توجه به نتایج حاصل از تحلیل فرضیه و ضریب همبستگی ($0/468$) و سطح معنی داری ($Sig= 0/00$) فرض محقق مورد پذیرش قرار می‌گیرد. و ضریب تعیین محاسبه شده برابر $0/219$ شده است منابع انسانی توانسته است $0/219$ یادگیری دانش‌آموزان را پیش بینی نماید. نتایج رگرسیون نیز نشان می‌دهد منابع انسانی بر میزان یادگیری دانش‌آموزان تاثیر داشته است. با توجه به سطح معنی داری محاسبه که برابر $0/000$ شده است که نشان می‌دهد ضرایب غیر استاندارد $0/485$ و ضرایب استاندارد $0/468$ از نظر آماری معنی دار می‌باشد. نتایج این پژوهش با نتایج حسین زاده وهمکاران (1397) احمدی

(۱۳۹۶) ماخامبیتووا، ژینبایووا و ارگیشیوا (۲۰۲۱) زوبادی، آلفائوزان، آسیبیه، سوهیرمان، آلمنی، آمالیه و کورنیواون (۲۰۲۱) همخوانی دارد.

بر اساس دیدگاهها و نظریات مختلف، فرضیاتی در مورد این موضوع مطرح شد، نتایجی که از آزمون این فرضیه هانشان داد که:

رسالت آموزش و پرورش، توان بخشیدن به فرد فرد انسانها در جهت توسعه کامل استعدادهای خود و نیز شناخت توانمندی های خلاق خود است و بهره گیری صحیح از سیاست های اصلاحی به دور از هر گونه افراط و تفریط و یا تعصب کورکورانه می تواند دگرگونی های مثبتی را در سیستم آموزشی ایجاد کند. کوشش در جهت اصلاحات آموزش و پرورش، مشروط بر ایجاد هماهنگی و تجانس در لایه های مختلف نظام آموزش، قرین با توفیق خواهد بود.

توجه به ویژگی های روحی و جسمی کودکان در طراحی فضاهای آموزشی، می تواند به یادگیری عملی کودکان و بروز استعدادهای و در نهایت رشد و شکوفایی آنها کمک کند و همچنین تأثیر عمده ای در علاقه آنها به حضور در فضای آموزشی و در نتیجه افزایش و تسهیل در یادگیری داشته باشد؛ زیرا هنگامی که کودکان در محیطی که قرار دارند مشاهده می کنند که همه چیز با توجه به روحیات آنها ساخته شده و به ویژگی های روحی و جسمی آنها توجه شده و مورد احترام قرار گرفته اند، شور و نشاط آنان برای حضور در این فضا و یادگیری مطالب جدید دو چندان شده و حتی باعث رشد و شکوفایی بسیاری از استعدادهای آنها می شود.

کودکان، نیازمند فضاهایی برای بازی و یادگیری هستند که در عین قابل کنترل بودن، آنها را محدود نکند، جذاب باشد و بیشتر از وقفه و مکث، دارای حرکت باشد، کودکان بیشتر از هر چیز به تجربه کردن علاقه مند هستند، اگر فضاهایی که برای کودکان طراحی می شود به ویژه فضاهای آموزشی، قادر باشند نیروی ذهنی و احساسی کودک را تحت تأثیر قرار دهند، از این طریق هم در آموزش او شرکت می کند و هم محیطی شاد و سرشار از انرژی برای او به وجود می آورد. برای مثال راهروهای مستقیم که در فضاهای آموزشی رواج دارد موجب به وجود آمدن احساس کنترل ناخوشایندی برای بچه ها می شد که از علاقه آنها به فضای آموزشی می کاهد، از این رو، برای از بین بردن این احساس ناخوشایند در کودکان می توان راهروهای مدارس را تبدیل به خیابان های یادگیری کرد که در آنها فعالیت متنوع و گوناگونی اتفاق می افتاد؛ فضاهای گفت و گو و بحث، گوشه های نشستن، ایستگاه های کوچک کاری، کمدهای فردی برای بچه ها، نمایش کارها و کارگاه ها از این زمره هستند. در حقیقت راهروها فضاهای قابل گسترش کلاس ها و ادامه آنها به شمار می روند.

در مورد سازمان دهی و آرایش کلاس می توان گفت که مهم ترین تحول در فضاهای آموزشی، شکستن خط نگاه معلم و دانش آموزان و ایجاد فضا برای تعامل دانش آموزان با یکدیگر است. از

طرفی اگر مطالب درسی در یک محیط فرهنگی و اجتماعی که امکانات آن مناسب باشد آموزش داده شود، رشد ذهنی یادگیرندگان بیشتر خواهد بود براساس یافته‌های پژوهش داشتن یک محیط آموزشی وسیع به تنهایی برای یادگیری کافی نیست و خانواده بعنوان اولین نهاد در یادگیری نقش سازنده ای را دارد. در کنار خانواده و محیط مناسب آموزشی امکانات و ابزار، معلمان با دانش و همکلاسی‌های با انگیزه نیز در روند یادگیری نقش اساسی را دارند. ارتباط عاطفی که کودک با اولیای مدرسه برقرار می‌کند و ارتباطش با همسالان بعنوان الگو، نقشی غیر قابل انکار در یادگیری‌اش دارد. بنابر این هرچه رابطه معلم و شاگرد بیشتر مبنایی عاطفی داشته باشد یادگیری نیز توأم با احساسی مثبت و پایدارتر خواهد بود. در نتیجه با برگزاری جلسات آموزشی توجیهات لازم در زمینه تأثیر نقش زیربنایی والدین بر یادگیری فرزندان به خانواده‌ها ارائه گردد. درگام بعدی در آستانه ورود به مدرسه سعی بر برقراری ارتباطی تنگاتنگ بین مادران و مربیان در زمینه شناخت ویژگی‌های شخصیتی کودک و پربار شدن یادگیری می‌شود. برای تسهیل جذب کودک به مدرسه از نظرات شخصی وی در زمینه جذاب‌سازی محیط مدرسه کمک گرفته شود. به طور حتم از طریق ارتقای کیفیت محیط آموزشی و یا به وجود آوردن نگرش مثبت نسبت به موضوعات درسی و مدرسه می‌توان انتظار جامعه‌ای فعال، سالم و پویا را داشته باشیم

در بین مقاطع مختلف تحصیلی، دوره ابتدایی به لحاظ اینکه پایه و اساس دوره های بعدی را تشکیل می‌دهد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اما آموزش ابتدایی زمانی در پیشرفت ملت‌ها موثر واقع می‌شود که کیفیت آموزشی مناسبی بر آن حاکم باشد همه کشورهای جهان، بدون توجه به سطح پیشرفت خود، تلاش می‌کنند که امکان تعمیم آموزش ابتدایی را برای هم کودکان فراهم نمایند و تمامی لازم‌التعلیمان را زیر پوشش قرار دهند. هدف نظام آموزش و پرورش کشور نیز تمهید امکانات و ایجاد شرایط لازم برای یادگیری و رشد همه جانبه کودکان و دانش‌آموزان می‌باشد و افراد یک جامعه انتظار دارند که امکانات و منابع در مناطق مختلف شهر و روستا بصورت یکسان و عادلانه باشد .

منابع و مآخذ

- احمدی، س (۱۳۹۵) بررسی رابطه بین محیط آموزشی و فرآیند یادگیری دانش آموزان، مجله سلامت، شماره ۱۸.
- امیری، م. و حسن پور، ع، (۱۴۰۱) بررسی رابطه امید به تحصیل با سرسختی تحصیلی دانش آموزان با میانجی‌گری تدریس تحول‌آفرین در دانش آموزان متوسطه اول شهر کرمان. فناوری و دانش پژوهی در تعلیم و تربیت، ۲(۱)، ۸-۱۴.
- بارانی، ح. راه‌پیمای، س. و خرمایی، ف، (۱۳۹۸) رابطه امید به تحصیل و تحصیل‌گریزی: نقش واسطه‌ای خودنظم‌جویی تحصیلی. روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی، ۱۵(۵۹)، ۳۳۵-۳۲۳.
- رحیمیان، ح، عباسپور، ع، مهرگان، م، هدایتی، ف (۱۳۹۶). اعتبار سنجی کیفی مدل مفهومی مدرسه سالم با تأکید بر سلامت سازمانی. فصلنامه جدید علمی-پژوهشی مدیریت آموزشی. دوره شماره ۳۰. ۱-.
- سلطان منش، ح (۱۳۹۷) سازمان فضاهای آموزشی در مدارس، مجله دارو و درمان، شماره ۲
- شعبانی، ح (۱۳۹۰) مهارت‌های آموزشی و تربیتی، چاپ سی ام، تهران، انتشارات سمت.
- طباطبایان، سیده م؛ حبیب، ف، عابدی، ا (۱۳۹۸)، دیدگاه دانش‌آموزان مساعد و نامطلوب دبیرستان در مورد رنگ محیط آموزشی و راه‌های ارتقای کیفیت محیط آموزشی، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۳۷، سال نهم.
- قدم‌پور، ع ا و بیرانوند، ک. (۱۳۹۸). تأثیر آموزش راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی بر اهمال‌کاری تحصیلی و خودکارآمدی دانش‌آموزان، تازه‌های علوم شناختی، ۲۱ (۳)، ۴۱-۳۱.
- موسوی، س (۱۳۹۸)، تأثیر عوامل محیطی بر آموزش، اولین همایش ملی علوم تربیتی و روانشناسی، مرودشت، شرکت اندیشه سازان متبکر جوان.
- Aharony, N., & Gazit, T. (2020). Students' information literacy self-efficacy: An exploratory study. *Journal of Librarianship and Information Science*, 52(1), 224-236.

Henry, T. (2018). Creating a Place where People want to be. *Middle Ground*, 3, 10-16.

Li, Y. (2018). Effects of the Application of Mobile Learning to Criminal Law Education on Learning Attitude and Learning Satisfaction. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*. 14(7): 3355-3362

Makhambetova, A., Zhiyenbayeva, N., & Ergesheva, E. (2021). Personalized learning strategy as a tool to improve academic performance and motivation of students. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies (IJWLTT)*, 16(6), 1-17.

ZUBAEDI, Z., Alfauzan, A. M. I. N., ASIYAH, A., SUHIRMAN, S., ALIMNI, A., AMALIYAH, A., & KURNIAWAN, D. A. (2021). Learning style and motivation: gifted young students in meaningful learning. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, .